

Kỹ năng lựa chọn phương pháp trong giảng dạy

Nguyễn Thanh Hương*

*TS. Học viện Hành chính Quốc gia

Received: 26/12/2022; Accepted: 02/1/2023; Published: 09/1/2023

Abstract: *There is one thing that any teacher is concerned about in teaching is how to have a lecture time in which both the student and the teacher feel great, with the desired level of achievement content, with psychological comfort and enjoyment, with active participation and interaction, with mutual respect and sharing. Many activities and ideas that we can combine in many traditional and modern methods, increasing the effectiveness of learners' learning and the teacher's task is how to maximize the active and creative learning of students. Choosing a teaching method is one of the very important steps that determine the effectiveness of the lecture.*

Keywords: *Teaching activities, teaching method, ideas, student, lecturer*

1. Mở đầu

Trong giảng dạy, có một điều mà bất kỳ giảng viên (GV) nào cũng trăn trở, chính là làm thế nào để có được giờ giảng mà trong đó cả người học và người giảng dạy đều cảm thấy tuyệt vời, với mức độ đạt mục tiêu về nội dung, với sự thoải mái, thích thú về tâm lý, với sự tham gia tích cực và tương tác, với cả sự chia sẻ, tôn trọng lẫn nhau. Có thể dễ dàng nhận thấy, đây chính là vấn đề lựa chọn cách thức triển khai bài giảng, mà ở đó, người GV phải lựa chọn phương pháp (PP) và các loại hình hoạt động với các ý tưởng có thể đưa ra thực hiện trong bài giảng của mình để đạt mục tiêu. Thực ra, đó chính là việc lắp ghép các hoạt động hay các ý tưởng lại với nhau và sử dụng chúng trong khuôn khổ các PP. Có rất nhiều hoạt động và ý tưởng mà ta có thể kết hợp trong nhiều PP truyền thống và hiện đại, nhằm tăng hiệu quả học tập của người học. Và nhiệm vụ của GV là phải làm thế nào để phát huy tối đa việc học tập chủ động, sáng tạo của học viên. Lựa chọn phương pháp giảng dạy (PPGD) là một trong những bước rất quan trọng mang tính quyết định đối với hiệu quả bài giảng.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Cơ sở lựa chọn PPGD

Thành công giảng dạy chỉ có thể đạt được khi bài giảng được triển khai bằng các PPGD phù hợp. Có rất nhiều PPGD, và việc giảng dạy không chỉ đóng khung trong lớp học, tiết học mà ở trong môi trường hết sức đa dạng. Vì vậy, khi lựa chọn và vận dụng các PPGD, GV cần phải căn cứ vào các yếu tố có ảnh hưởng trực tiếp và có tính quyết định để các PP trở nên phù hợp, phát huy hết công năng của chúng, góp phần tạo nên thành công của bài giảng. Những yếu tố được xem là cơ sở hàng đầu để lựa chọn PPGD. đó là:

nội dung, đối tượng, số lượng, thời lượng, điều kiện giảng dạy...

2.1.1. Nội dung

Việc lựa chọn PPGD trước hết phụ thuộc vào tính chất nội dung giảng dạy. PP chính là phương tiện để truyền tải nội dung tri thức đến với người học. Học viên tiếp thu dễ dàng hay khó khăn tùy thuộc vào cách thức truyền tải (PP) của GV. Các PPGD tuy rất phong phú, đa dạng, nhưng không phải PP nào cũng có thể sử dụng để truyền tải mọi nội dung. Có những nội dung mà người học có thể tiếp thu được, hoặc tiếp thu hiệu quả khi GV triển khai bằng PP này, và ngược lại, họ rất khó tiếp thu, thậm chí không hiểu được nếu người giảng dạy triển khai bằng PP khác. Nội dung mang tính lý thuyết hay thực hành, nội dung mang tính thực tiễn hay hàn lâm, nội dung mang tính tham khảo hay cần khám phá, hiểu sâu, ... Vì thế, GV cần xác định rõ từng loại nội dung cũng như hiểu rõ từng PP để có sự lựa chọn phù hợp, mang lại hiệu quả cho bài giảng.

2.1.2. Đối tượng

Đối tượng học viên là một trong những yếu tố cần xem xét đầu tiên khi GV lựa chọn PPGD cho bài giảng. Chúng ta đã biết, với mỗi đối tượng khác nhau, người học sẽ tiếp thu tri thức theo một cách rất khác nhau. Người lớn tiếp thu khác trẻ nhỏ, người đi làm tiếp thu khác với người chuyên tu, người lãnh đạo tiếp thu khác với người nhân viên,... Chúng ta hãy chú ý đến mọi yếu tố thuộc về đối tượng như: độ tuổi, giới tính, tính chất công việc, chức vụ, vùng miền, tôn giáo..., tức là chúng ta xác định phong cách học tập của đối tượng để lựa chọn PPGD phù hợp với họ, nhằm mang lại hiệu quả giảng dạy cao. Đặc biệt với đối tượng học viên của các chương trình giảng dạy quản lý nhà nước và lý luận chính trị, thì họ mang

những đặc điểm khá khác biệt (đã được chỉ ra trong các chuyên đề 1), cần có sự lựa chọn phù hợp để phát huy được thế mạnh và hạn chế những bất lợi của đối tượng này trong tiếp thu bài giảng.

2.2. Một số cách thức lựa chọn PPGD

Dựa trên các cơ sở về nội dung, bố cục, thời lượng, số lượng, điều kiện và đặc điểm, phong cách học tập của học viên mà GV sẽ lựa chọn PP tiếp cận, PP triển khai và các hoạt động cụ thể trong giờ giảng, sao cho phù hợp, để tạo điều kiện cho học viên tiếp cận, lĩnh hội bài giảng dễ dàng và hiệu quả nhất.

2.3. Lựa chọn PP dựa trên tính chất nội dung

Nội dung là một trong những yếu tố cần xem xét đầu tiên- yếu tố tiên quyết- để chọn lựa PP truyền tải nó.

Để truyền đạt những nội dung có tính chất khác nhau, đương nhiên cần những PP khác nhau. Sau đây là một số gợi ý các PP phù hợp với từng loại tính chất nội dung cụ thể:

Nội dung mang tính lý thuyết: PP Thuyết trình, Hỏi đáp, Sàng lọc, Nêu ý kiến ghi lên bảng, Tia chớp, Nghiên cứu tình huống, Bản đồ tư duy, Đóng vai, Làm việc nhóm, Bể cá, Trực quan, Hỏi chuyên gia, Công đoạn...

Nội dung mang tính thực hành: PP Làm mẫu, Phân tích mẫu, Công đoạn, Trực quan, Nghiên cứu tình huống, Làm việc nhóm, Bể cá, Hỏi chuyên gia, Sàng lọc...

Nội dung mang tính áp dụng lý thuyết vào thực tiễn: PP Nghiên cứu tình huống, Làm việc nhóm, Dự án, Hội thảo, Đóng vai...

GV quản lý nhà nước cần xác định rõ nội dung bài giảng của mình để chọn lựa, sắp xếp các PP cho từng nội dung bài giảng để đạt hiệu quả.

2.4. Lựa chọn PP dựa trên bố cục bài giảng

Một bài giảng thông thường có 3 phần: Phần giới thiệu (mở đầu); phần khai triển (phần giữa); phần kết luận (kết thúc). Mỗi phần này thực hiện một chức năng khác nhau, vì thế tính chất nội dung khác nhau, và tất yếu kéo theo việc thể hiện chúng cũng bằng những cách thức-PP khác nhau.

Phần mở đầu

Phần đầu tiên này nhằm mục đích thu hút sự chú ý, tham gia của người học, gắn kết với những hiểu biết, kinh nghiệm đã có của người học, giới thiệu mục tiêu của bài giảng, giới thiệu cấu trúc nội dung của bài giảng và kích thích động cơ học tập của học viên.

Phù hợp cho triển khai phần này chính là những PP có tính chất vận động, gắn kết, giao lưu, để tạo không khí tích cực, thu hút sự tập trung của người

học: Trò chơi, Nêu ý kiến ghi lên bảng, Sàng lọc, Trực quan...

Phần khai triển

- Với bài giảng kỹ năng (KN): Phần khai triển của bài giảng KN thông thường tiến hành bằng việc chứng minh KN mới và sau đó thực hành. Do đó, PP nên ưu tiên để triển khai là PP Làm mẫu.

- Với bài giảng lý thuyết: Các bài giảng lý thuyết là các dạng bài giảng về các nội dung như: thông tin sản phẩm, chỉ dẫn làm việc, các thủ tục, quy trình, tiêu chuẩn, các chính sách, các quy định, quy tắc, các quy định và chính sách của nhà nước... Về mặt truyền thông thì các bài giảng lý thuyết thường tẻ nhạt vì GV chúng ta chủ yếu thuyết trình một chiều, người học không tham gia một cách tích cực.

Tuy nhiên, việc vận dụng các KN giảng dạy tích cực sẽ làm cho quan niệm bài giảng lý thuyết nhàm chán phải thay đổi. Các bài giảng lý thuyết cũng có thể chú trọng vào các KN, song đó không phải là KN bằng tay chân, mà tập trung vào các KN trí tuệ. Các KN có được từ những bài giảng lý thuyết có thể là: KN thu nhận thông tin, KN nhớ lại và vận dụng thông tin, KN mô tả và phân tích khái niệm, KN so sánh và phân tích các ý tưởng khác nhau, KN khái quát và đánh giá các quan điểm khác nhau... Hầu hết các PPGD tích cực đều có thể được áp dụng vào đây, và sự lựa chọn PP lại tùy thuộc vào các cơ sở khác của việc này.

Phần kết thúc:

Nếu như phần mở đầu bài giảng, GV dẫn dắt người học vào phần khai triển với sự hứng thú, thì phần kết thúc cần phải đưa toàn bộ bài giảng tới điểm kết thúc mãn đối với cả người giảng dạy và người học.

Phần kết thúc bài giảng thường phải có đủ 3 phương diện sau: Kết quả bài giảng; Ý kiến phản hồi; Hướng vào tương lai.

Những PP cần được ưu tiên cho phần này là PP Câu đố neo kiến thức, Tia chớp, Đóng vai, Hỏi chuyên gia...

2.5. Lựa chọn PP dựa trên đối tượng người học

Từ đặc điểm phong cách học tập của từng đối tượng người học mà chọn lựa PP phù hợp. Đối tượng chính của GV quản lý nhà nước là các cán bộ, công chức. Họ là người lớn, thường có vị trí, chức vụ trong xã hội, có kinh nghiệm làm việc, có uy tín... Phù hợp với họ là những PP phát huy kinh nghiệm cá nhân, bộc lộ thế mạnh cá nhân, chia sẻ kinh nghiệm, chiêm nghiệm từ thực tiễn. Đồng thời, với họ, cần cả những PP giúp thư giãn, tạo không khí để họ được thoải mái tiếp thu và thừa nhận.

Những PP được ưu tiên cho đối tượng cán bộ,

công chức, viên chức trong giảng dạy quản lý nhà nước, đó là: PP Nghiên cứu tình huống, Hỏi đáp, Nêu ý kiến ghi lên bảng, Hỏi chuyên gia, ... Và cả những PP như Trò chơi sự phạm, Câu đố neo kiến thức, Trực quan thường rất thích hợp với trẻ nhỏ, cũng tạo ra sự hứng thú nhất định cho đối tượng này.

2.6. Lựa chọn PP dựa trên quy mô lớp học

Nếu áp dụng PPGD mà không tính đến số lượng người học, rất có thể chúng ta sẽ bị vướng, bị khó, thực hiện không hiệu quả, thậm chí không thể thực hiện được. Số lượng học viên luôn luôn là một yếu tố cần được tính đến khi sử dụng các PP để triển khai bài giảng.

Với những lớp nhỏ - dưới 15 người, nên triển khai bài giảng bằng việc áp dụng các PP như: Thuyết trình có minh họa, Hỏi đáp, Làm việc theo cặp, Nghiên cứu tình huống, Trực quan, Làm mẫu, ...

Với những lớp đông - trên 50 người: Với giảng dạy quản lý nhà nước, loại hình lớp có quy mô lớn chiếm đại đa số. Thông thường các lớp có sĩ số từ 70 đến 100 học viên. GV chúng ta nên ưu tiên sử dụng các PP Thuyết trình có minh họa, Hỏi đáp, Nêu ý kiến ghi lên bảng, Hội thảo, Dự án, Trực quan, Câu đố neo kiến thức, Đóng vai, Nghiên cứu tình huống, Làm việc theo công đoạn, ...

Với những lớp vừa (15-50 người): với loại hình lưps lý tưởng này, hầu hết tất cả các PPGD tích cực đều áp dụng được. Đó là PP Làm việc nhóm, Đóng vai, Nêu ý kiến ghi lên bảng, Hỏi chuyên gia, Làm việc theo công đoạn, Sàng lọc, ...

Cũng có những PP có thể áp dụng được dễ dàng với mọi loại hình, quy mô lớp khác nhau: Thuyết trình có minh họa, Hỏi đáp, Trực quan, Nghiên cứu tình huống, Làm mẫu, ...

Qua đây chúng ta thấy, “lớp đông” rõ ràng không phải là khó khăn với việc áp dụng các PPGD tích cực. Điều quan trọng là GV chúng ta phải biết chọn lựa PPGD phù hợp với quy mô- loại hình lớp học, cũng như phù hợp về các điều kiện quan trọng khác của lớp học để triển khai bài giảng hiệu quả.

2.7. Lựa chọn PP dựa trên thời lượng bài giảng

Một trong những bệnh khá phổ biến của GV, nhất là GV quản lý nhà nước, là tình trạng “cháy giáo án”- hết thời gian mà chưa triển khai hết nội dung. Đôi khi cũng có người lâm vào tình trạng ngược lại, hết nội dung bài giảng, không biết làm gì cho hết thời gian. Quản lý thời gian là một KN đòi hỏi phải có ở GV, nhất là GV quản lý nhà nước.

Cùng để triển khai một nội dung, có thể áp dụng nhiều PP. GV cần nắm rõ và thành thực từng PP, để lựa chọn được PP phù hợp trong thời lượng của bài giảng.

Có những PP chỉ cần ít thời gian thực hiện: PP Thuyết trình, Hỏi đáp, trực quan, Nhóm thì thầm, ...

Có những PP cần nhiều thời gian mới thực hiện được: PP Làm việc nhóm, Dự án, Hội thảo, Nghiên cứu tình huống, Nêu ý kiến ghi lên bảng, Đóng vai, Làm mẫu, ...

Việc chọn lựa ưu tiên PP nào, thay thế PP nào luôn là bài toán quan trọng đặt ra với GV.

2.8. Lựa chọn PP dựa trên điều kiện giảng dạy

Lựa chọn PP phù hợp với nội dung, với đối tượng, với thời lượng rồi, nhưng nếu không tính đến yếu tố điều kiện cơ sở vật chất, môi trường giảng dạy thì cũng chưa đảm bảo rằng bài giảng sẽ được triển khai một cách hiệu quả, tức là chưa chắc những PP mà ta lựa chọn sẽ được thực hiện. Chẳng hạn, có những PP mà khi triển khai thực hiện đòi hỏi có điều kiện về phòng ốc, không gian (PP làm việc nhóm, trò chơi sự phạm), điều kiện về cơ sở vật chất (Sàng lọc, Trực quan), ... Nếu trong điều kiện không có đủ điều kiện thực hiện, khi đó, người GV phải tính toán đến các khả năng, phương án thay thế PP, hoặc biến tấu các PP, hay có những cách thức áp dụng linh hoạt, sáng tạo để vẫn tạo điều kiện cho người học được học tập tích cực, hiệu quả.

3. Kết luận

Để có một giờ giảng hiệu quả, GV luôn luôn phải lựa chọn được những PPGD phù hợp, dựa trên những yếu tố cơ bản mang tính quyết định: cơ sở nền tảng và cách thức. Đó là những yếu tố có tính then chốt như nội dung, đối tượng, thời lượng, điều kiện cơ sở vật chất... Việc lựa chọn này bộc lộ khá rõ về người thầy. Nó vừa là thước đo độ vững vàng về chuyên môn, vừa là biểu hiện của lòng trách nhiệm, nhiệt tâm, cái chất sự phạm của người giảng dạy. Thậm chí, việc lựa chọn PPGD cho một nội dung bài giảng còn trở thành nghệ thuật, để trong đó, GV có thể cân nhắc, sắp xếp một cách khéo léo, chưa đựng xúc cảm của người giảng dạy, làm sao để giờ giảng luôn đạt mục tiêu, sinh động và người học thì được hứng thú, say mê.

Tài liệu tham khảo

1. Từ điển mở Wiktionary
2. Từ điển tiếng Việt Wikipedia
3. Ulrich Lipp- Paul Schlueter (2005), *Đổi mới PPGD*, NXB Lao động xã hội.
4. Trịnh Xuân Thắng (2017), *Các PP dạy học, kỹ thuật dạy học tích cực sử dụng trong nhà trường THCS*. Taphuan.phuly.edu.vn. 30 thg 9, 2017
5. Tài liệu PP sự phạm hành chính, Học viện Hành chính Quốc gia.
6. Nguyễn Thanh Hương (11/2021) *Nghệ thuật giảng dạy*, NXB Saigonbook-Dân Trí